

Kartlegging av fugl i Kjøyabukta, Ås kommune

Anders Thylén

Kartlegging av fugl i Kjøyabukta, Ås kommune

Forfattere: Anders Thylén

Publisert: 18.09.2023

Antall sider: 24 sider

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Ås kommune

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Thylén, A. 2023. Kartlegging av fugl i Kjøyabukta, Ås kommune. Biofokus rapport 2022-128. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Kjøyabukta ved høyvann og lavvann / slåttedugnad / takrørskogen etter slått. Fotos Anders Thylén og Helene Lind Jensen.

Biofokus rapport 2022–128

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-161-5

Gaustadalléen 21

NO-0349 OSLO

Org.nr: 982 132 924

post@biofokus.no

www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Ås kommune foretatt naturfaglige registreringer av fugl i Kjøyabukta. Siri Gilbert (i starten av prosjektet) og Rebecca Forbergskog Madsen (fra 1. september) har vært vår kontaktperson hos oppdragsgiver. Anders Thylén har gjennomført alt feltarbeid og vært ansvarlig for utarbeiding av rapport.

Oslo, 18. september 2023

Anders Thylén

I august 2022 utførte Ås kommune og naturvernforbundet i Ås slått på deler av strandenga innerst i Kjøyabukta. Store mengder takrør, opp til 3 meter høyt, ble slått og fraktet bort fra området. Foto: Terje Blindheim.

Sammendrag

Skjøtselsplanen for Kjøyabukta ble vedtatt av Ås kommune i 2021 (Ås kommune 2021), en revidering av forrige skjøtselsplan fra 2007. I statusnotatet fra 2018 ble det konstatert at området fortsatt har naturverdier, men at det trenger skjøtsel og at skjøtselen måtte justeres noe. Et av tiltakene i den vedtatte planen var en ny kartlegging av fuglelivet, for å få oppdaterte data om dette. Som bakgrunn finnes notatet fra Viggo Ree som beskriver fuglelivet i området fra perioden 1974 til 1995.

Biofokus har i 2022, på oppdrag for Ås kommune, kartlagt fuglelivet i Kjøyabukta. Feltarbeid er utført ved seks tilfeller mellom juli 2022 og juni 2023 for å fange opp fuglelivet både i hekketid og under trekkperiodene både høst og vår. Andre observasjoner fra Artskart/Artsobservasjoner er også inkludert.

Det er i Artskart totalt 187 observasjoner av fugler i Kjøyabukta fordelt på 55 ulike arter. Observasjonene er stort sett fra 2018 og framover, og de fleste fra dette prosjektet i 2022-2023.

Bukta har en viktig funksjon for vann- og våtmarksfugler på trekk og sommerstid, for fødesøk og til dels hekking. Bløtbunnsområdet og mudderflatene brukes av gjess, dykkender, gressender, måkefugler og i noen grad vadefugler. Mudderflatene burde kunne være godt egnet for vadefugler, men kun strandsnipe er observert regelmessig i prosjektperioden.

Svartorstrandskog og edelløvskog/blandingsskog i kanten mot åsen er viktige for mange spurvefugler, spetter m.m. Gradienten fra bløtbunnsområdet og strandengene til åsen på Vestnebb gir stor variasjon i habitater over kort avstand, hvilket er viktig for fuglelivet.

Gjennom de siste hundre år har det vært store arealendringer i området fra et åpent jordbrukslandskap til mer gjengroing og mer bebygd areal, hvilket også har medført endringer i fuglelivet. Observasjoner fra prosjektperioden viser at det å holde deler av strandengen og mudderflatene åpne ser ut til å være positivt for beitende ender og gjess, og bør også kunne være positivt for vadefugler. Takrørskogen er trolig blitt for liten for en del typiske arter for denne biotopen som sivspurv og rørsanger. Det foreslås å styrke de åpne strandengarealene, samtidig som en sparer deler av takrørskogen, og ivaretar den etablerte svartorsumpskogen, edelløvskogen i nedkant av lia og buskvegetasjon langs bekken.

Innhold

1	Innledning	6
1.1	Bakgrunn og oppdrag	6
1.2	Naturgrunnlag og historikk	6
1.3	Tidligere registreringer	11
2	Metode	12
3	Resultater.....	13
3.1	Oversikt og feltbefaringer	13
3.2	Fuglelivet i Kjøybukta	15
3.3	Endringer i fuglefaunaen 1974-2023.....	18
4	Forvaltning for fuglelivet	20
4.1	Status	20
4.2	Anbefalinger for å bedre forholdene for fugler i verneområdet	20
5	Referanser	22
	Vedlegg 1. Innspill til skjøtselssonekart.....	23

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og oppdrag

Kjøyabukta er regulert til spesialområde naturvern etter plan- og bygningsloven. For å ivareta naturverdiene i verneområdet har Ås kommune vedtatt en skjøtselsplan (Ås kommune 2021), som utdyper reguleringsbestemmelsene. Skjøtselsplanen inneholder oppdaterte naturtypekartlegginger, status for området, trusler mot verneverdiene, bevaringsmål og anbefalte skjøtselstiltak for å utvikle og ivareta naturverdiene i området. Planen er basert på forrige skjøtselsplan for Kjøyabukta fra 2007, og en evaluering og oppdatering fra 2018 (Røsok og Olsen 2007, Thylén og Jansson 2018). I evalueringen ble det konkludert at området fortsatt har en viktig funksjon for fugler og andre naturverdier.

Ett av tiltakene i skjøtselsplanen er å kartlegge fugl i området siden det er en viktig hekke- og trekkplass, samtidig som det ikke er gjort grundig kartlegging av fugler siden midten på 1990-tallet. Kommunen ønsker kartlegging av fugl i hele verneområdet og de ulike biotopene, både sommeren og høsttrekket 2022, samt vårtrekk og hekkeperiode 2023. Kartleggingen må ikke forstyrre fugl. Det er også ønskelig at konsulentene gir anbefalinger om tiltak som vil bedre forholdene for ulike fuglearter i verneområdet.

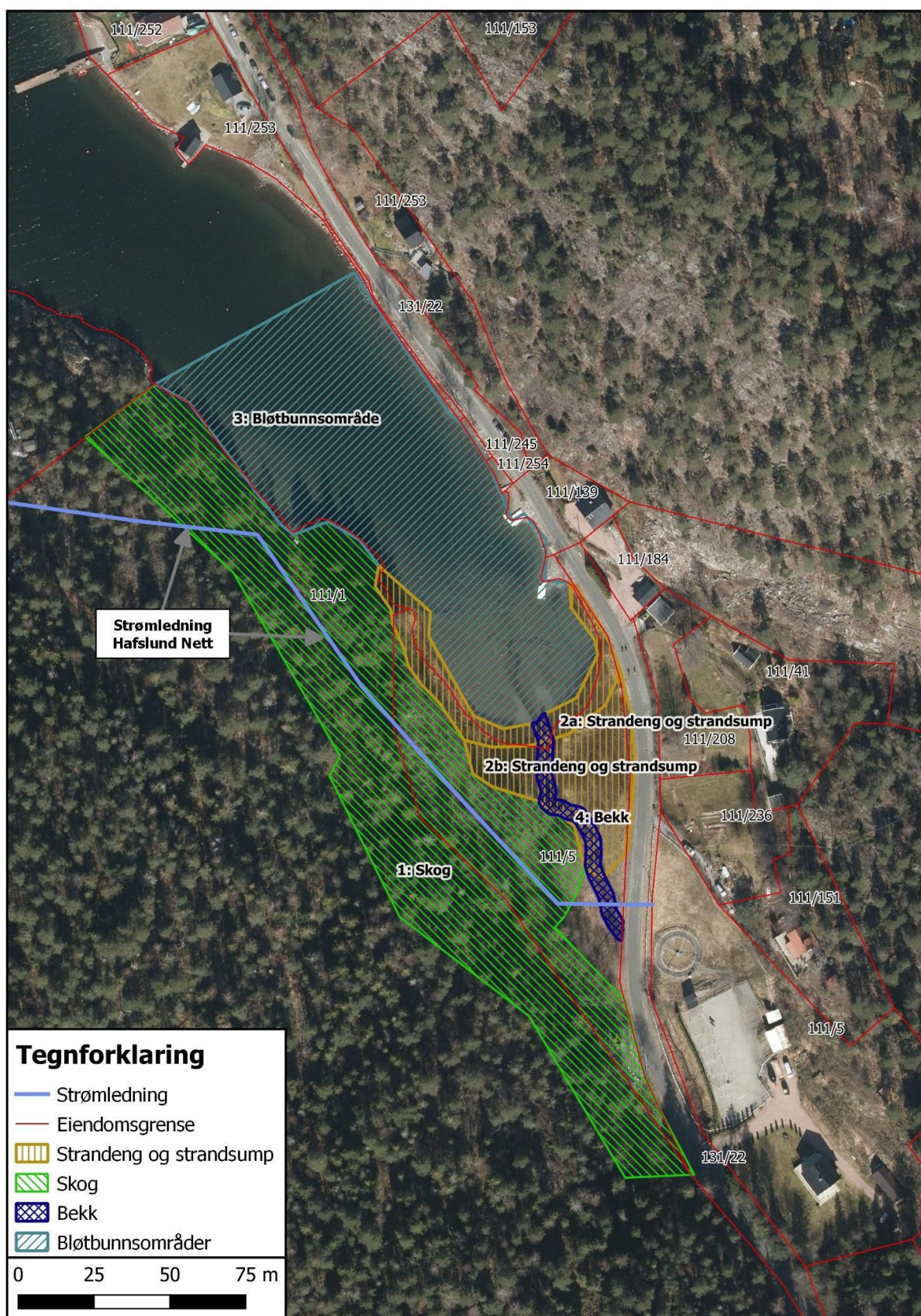
Avgrensningen av området for fugleundersøkelser i 2022-23 følger av yttergrensene i avgrensningen for området. Se soneinndeling og beliggenhet av undersøkelsesområdet i Figur 1 nedenfor.

1.2 Naturgrunnlag og historikk

Kjøyabukta utgjør en smal bukt mellom bratte åser på begge sider. Grunnen består av marine avsetninger og i fjæresonen bløtbunn med mudder. Innenfor bukta er det et lite kulturlandskap og noe bebyggelse. I Kjøyabukta verneområde er det samlet kartlagt fem naturtypelokaliteter, fra bløtbunnsområder ytterst i bukta, til strandeng og strandsump innerst i bukta og videre til strandskog, edelløvskog og barskog i den vestre skrenten (Miljødirektoratet 2022). Langs vannkanten på vestsiden av bukta er det fortsatt arealer med lavvokst strandeng, mens strandsumpen for øvrig består av takrørskog. Dekningen av takrørskog har variert opp gjennom de siste hundre år, men strandengen har i perioder vært slått og/eller beitet, og har dermed en historie som semi-naturlig strandeng (rødlistet som sterkt truet - EN). Uten hevd vil takrørskogen bre seg over hele strandengarealet. Strandskogen består av svartorskog, til dels med stor svartor, men til dels med yngre oppslag etter hogst under høyspent.

For mer info om naturgrunnlaget og naturverdiene vises til skjøtselsplanen (Ås kommune 2021), statusnotatet (Thylén og Jansson 2018) og Viggo Ree sitt notat (Ree 1995, upublisert).

Tidligere hevd i området har vært både beite og slått. Rundt 1900 hadde gården Kjøia naturalhusholdning, med to kuer, sau, gris og høner og beitemarken gikk i perioder helt ned til sjøen. På 1920-tallet ble takrørskogen slått til dyrefor (Øvretness et al. 2005). Eldre bilder av Kjøyabukta viser at området var slått eller dyrket opp tidlig på 1900-tallet. Fra 1960-tallet har området trolig fått utvikle seg fritt i noen tiår, og svartorskog har vokst opp. Skogen i våtmarksområdet har etter det vært preget av hogst i flere omganger. Et oversiktsbilde fra 1994 viser at det meste av skogen i området nylig var hogd. Nyere hogstpåvirkning ble også observert i 2007 (Thylén og Jansson 2018).

Figur 1. Soneinndeling av Kjøøybukta verneområde. Kart hentet fra vedtatt skjøtselsplan (Ås kommune 2021).

Tidligere flyfoton fra området viser også vesentlige endringer i vegetasjonsdekke gjennom 1900-tallet og fram til i dag. Nedenfor vises en serie bilder fra 1956 fram til 2022, hentet fra <https://kart.finn.no/>.

Figur 2. Bildeserie med ortofoto fra seks tilfeller. Fra øverst til nederst: 1956, 1978, 1988, 2003, 2008 og 2022. Fra <https://kart.finn.no/>

Bildet fra 1956 viser bukta i et åpent kulturlandskap med stor andel beiter langs bekken og utløpet, med dyrka mark på østsiden av bekken, og ellers ingen veier eller bebyggelse. I 1978 er veien på plass, det er tilkommet noe hyttebebyggelse, og det er mer oppslag av kratt og trevegetasjon mot utløpet. I 1988 ser det ut til å ha blitt ryddet kratt, og store arealer er åpne, men trolig med takrørvegetasjon i de våte delene. Det er ingen nye fysiske inngrep. I 2003 er det igjen begynnende gjengroing med svartor og annen trevegetasjon langs vestsiden av bekkeutløpet, og brygger er tilkommet på østsiden av bukta. I 2008 er høyspenttraséen på plass og det er mer bebygd areal på østsiden av bukta. I 2022 er det mer svartorskog og tresjikt langs utløpet og det er noe reduksjon i vegetasjonsdekt areal i sørøst (grusplass).

1.3 Tidligere registreringer

Fra før 2022 ligger det i Artskart 71 observasjoner av fugler i Kjøyabukta. Alle disse er fra 2018 og framover. I 2022-2023 er det tilkommet 86 observasjoner (de fleste fra dette prosjektet), se tabell 1 for oversikt (Artsdatabanken og GBIF Norge 2023).

Viggo Ree besøkte området årlig mellom 1974 og 1995, og har nedtegnet sine observasjoner i et eget internt notat. Disse dataene er ikke publisert i Artsobservasjoner/Artskart, men er med tillatelse gjengitt i skjøtselsplanen fra 2007. Ree sine notater ligger også til grunn for beskrivelsene av fuglelivet i Kjøyabukta i boka «Nebba – et sted ved Bunnefjorden» fra 2005 (Øvreness et al. 2005).

Ree omtaler i sitt notat vannfugler som knoppsvane, kanadagås, gravand, laksand, gråhegre, tjeld (NT), strandsnipe, måker (flere rødlistede), makrellterne (EN) og lomvi (CR, kun vinter). Av vadefugl på trekk nevner han også gluttsnipe og dverglo (VU). Knyttet til takrørskogen nevner han videre rørsanger og sivspurv som hekkfugler og mange løvsangere og linerler på fødesøk i trekktida. Knyttet til kratt og løvskog rundt omtaler Ree tornskate og grønnfink (VU) som hekkende, videre flere observasjoner av syngende rosenfink (NT) og gulspurv (VU), og ellers forekomster av forholdsvis vanlige sangere, fluesnappere, troster, meiser, finker m.m, sjelden børsanger og gulsanger. På fødesøk i luften nevner han videre låvesvale, taksvale (NT) og tårnseiler (NT). Fra løvskogen rundt beskriver Ree flere spetter, hvorav flaggspett, grønnspekk og svartspett forholdsvis vanlig forekommende, mens dvergspett og vende-hals ses mer sjeldent i området. Han omtaler videre bl.a. løvmeis og granmeis (VU) fra området. Ree omtaler videre en god del fugler knyttet til skogene rundt, bl.a. spurvehauk, hønsehauk, storfugl, orrfugl, jerpe, kattugle og sjelden gjøk (NT) og perleugle.

Røsok og Olsen kartla vegetasjon og naturtyper i 2007, men baserer sin beskrivelse av fuglelivet hovedsakelig på Rees notater.

Av nyere observasjoner i Artsobservasjoner (Artsdatabanken 2023) fra 2018 og framover, forekommer mange av de samme artene som nevnt av Ree, både hva gjelder vann- og våtmarksfugler og av fugler knyttet til skogene rundt. Av arter som ikke er nevnt av Ree, men som er observert siden 2018, kan nevnes ærfugl (NT), kortnebbgås, lerkfalk (NT) og nattravn, sistnevnte knyttet til barskogen oppe på åsen. Noterbart er at rørsanger og sivspurv, som Ree nevner som hekkende i takrørskogen, ikke har noen registreringer i Artsobservasjoner/Artskart og altså ikke er observert i området i senere år.

2 Metode

Alle artsobservasjoner av fugl har blitt publisert i Artskart via Artsobservasjoner. Denne rapporten presenterer øvrige data fra prosjektet.

Oppdraget ble gitt for seint på året for å kunne utføre en dekkende kartlegging av hekkefuglfaunaen i 2022, og kartleggingen går dermed over to feltsesonger. Kartleggingen skal dekke både hekking og vår- og høsttrekk. Hekkende fugler er enklest å kartlegge når hannene markerer revir med sang på våren/forsommeren, til dels også mens ungene fortsatt er i reiret og foreldrene flyr fram og tilbake med mat. For bl.a. vannfugler kan også perioden etter at ungene har forlatt reiret være et godt tidspunkt for å observere resultatet av hekkingen, da oppvekst og fødesøk kan foregå i omtrent samme område som selve hekkingen.

Kartleggingen er utført ved en fulltaksering, altså ved å sakte bevege seg gjennom hele undersøkelsesområdet, stoppe, lytte/se, og notere alle fugler som blir sett eller hørt.

Det er i 2022 gjennomført feltarbeid av Anders Thylén 14. juli, 2. september og 9. september i 2022. Besøket i juli var gjort spesielt med fokus på eventuelle unger av hekkende vannfugler (samtidig som høsttrekket for vadere allerede kan ha begynt på det tidspunktet). De to besøkene i september var gjort med tanke på høsttrekket. I 2023 er det gjort feltarbeid 14. april, 5. mai og 1. juni. Samtlige besøk er gjort tidlig om morgenen. Tidspunktene er tilpasset for å dekke både vårtrekk og hekking. Ut fra observasjoner i mai og juni ble det ikke vurdert å være stort potensial for nattsangere, og kvelds/nattbefaring ble derfor ikke prioritert.

Feltnotater om værsituasjon og vann-nivå:

2022:

14. juli – greit vær. Høy vannstand.

2. september – overskyet, noen solstråler, litt regn. Lavvann og tilgjengelige mudderflater.

9. september – overskyet, 10-11 grader. Lavvann og tilgjengelige mudderflater.

2023:

14. april – overskyet, 6-7 grader. Åpent vann innerst, is utenfor, lavvann.

5. mai – pent vær

1. juni – pent vær. Lav vannstand, mudderflater.

3 Resultater

3.1 Oversikt og feltbefaringer

Oversikt over funn fra kartleggingen i 2022-2023 vises sammen med tidligere funn fra Artskart i tabell 1. En gjennomgang av fuglefaunaen i Kjøøybukta gjøres i 3.2. Det er i Artskart totalt 187 observasjoner av 55 ulike arter i området i perioden 2007-2023, de aller fleste fra perioden 2018-2023. Rees observasjoner fra perioden 1974-1995 er ikke registrert i Artskart og er ikke med i listen. Listen gir dermed et godt bilde av fuglelivet nå (det siste tiåret) og kan sammenlignes med Rees beskrivelser omtalt i 1.3.

Strandsnipe har blitt observert ved flere tilfeller i 2022-2023, til dels i par og med mulig hekkeatferd. Dette tyder på at arten har fast tilhold i området sommerstid og muligens hekker i eller inntil området.

Ved flere av befaringsene har det vært gode forhold for vadefugler, med lavvann, tilgjengelige mudderflater og til dels regn og tungt skydekke. Foruten strandsnipe er imidlertid ingen vadefugler blitt observert i prosjektperioden.

Vannfugler observert i ytre del av bukta, ut mot Nebba brygga, er ikke inkludert i oversikten i tabell 1. Herfra kan nevnes også laksand og knoppsvane, observert i april 2023, og som helt sikkert også bruker bløtbunnsområdene i Kjøøybukta for fødesøk. Samme sted og tidspunkt ble også fiskeørn observert overflygende.

Tabell 1. Oversikt over funn fra Kjøøybukta som er registrert i artskart per 11. september 2023. Tall angir antall observasjonstilfeller. Artene er presentert i taksonomisk rekkefølge. For status er følgende symboler brukt: H = hekking, h = sannsynlig hekking, T = forekommer på trekk, N = næringssøk sommer, O = overvintrer, året rundt, S = streifindivid, U = usikker status, + = sjelden, uregelmessig, ++ = fåtallig men regelmessig, +++ = vanlig

Vitenskapelig navn	Norsk navn	Kategori	2007	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Totalt	Status
<i>Cygnus olor</i>	knoppsvane	Livskraftig (LC)					1			1	T +
<i>Anser brachyrhynchus</i>	kortnebbgås	Ikke egnet (NA)					2			2	T +
<i>Anser anser</i>	grågås	Livskraftig (LC)				1	1		1	3	N ++
<i>Branta leucopsis</i>	hvitkinngås	Livskraftig (LC)						1	4	5	N ++
<i>Tadorna tadorna</i>	gravand	Livskraftig (LC)				1		1	1	3	N ++
<i>Anas platyrhynchos</i>	stokkand	Livskraftig (LC)							1	1	N ++
<i>Somateria mollissima</i>	ærfugl	Sårbar (VU)		1		2	2	1	1	7	N +++
<i>Bucephala clangula</i>	kvinand	Livskraftig (LC)					1		1	2	N ++
<i>Mergus serrator</i>	siland	Livskraftig (LC)		1		2	3		1	7	N +++
<i>Mergus merganser</i>	laksand	Livskraftig (LC)					2			2	T ++
<i>Ardea cinerea</i>	gråhegre	Livskraftig (LC)				1			1	2	NO +
<i>Buteo buteo</i>	musvåk	Livskraftig (LC)					1			1	S +

<i>Falco subbuteo</i>	lerkefalk	Nær truet (NT)						1		1	S +
<i>Haematopus ostralegus</i>	tjeld	Nær truet (NT)		1	1	1	1			4	N +
<i>Scolopax rusticola</i>	rugde	Livskraftig (LC)				2	1			3	N +
<i>Actitis hypoleucos</i>	strandsnipe	Livskraftig (LC)						2	2	4	H ++
<i>Tringa nebularia</i>	gluttsnipe	Livskraftig (LC)					1			1	T
<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	hettemåke	Kritisk truet (CR)		1		1			1	3	N ++
<i>Larus canus</i>	fiskemåke	Sårbar (VU)		1	1		1			3	N ++
<i>Larus fuscus</i>	sildemåke	Livskraftig (LC)					1			1	N +
<i>Larus argentatus</i>	gråmåke	Sårbar (VU)							1		N +
<i>Sterna hirundo</i>	makrellterne	Sterkt truet (EN)						1		1	N ++
<i>Uria aalge</i>	lomvi	Kritisk truet (CR)					1			1	T +
<i>Columba palumbus</i>	ringdue	Livskraftig (LC)					2	1	3	5	H +++
<i>Strix aluco</i>	kattugle	Livskraftig (LC)				2	1			3	h ++
<i>Caprimulgus europaeus</i>	nattravn	Livskraftig (LC)				1				1	U
<i>Picus viridis</i>	grønnspekk	Livskraftig (LC)	1			1	1		1	4	N(h) ++
<i>Dryocopus martius</i>	svartspekk	Livskraftig (LC)	1					2		3	N ++
<i>Dendrocopos major</i>	flaggspekk	Livskraftig (LC)					1	2	1	4	h
<i>Hirundo rustica</i>	låvesvale	Livskraftig (LC)						1		1	N ++
<i>Anthus trivialis</i>	trepierke	Livskraftig (LC)						1		1	N +
<i>Motacilla alba</i>	linerle	Livskraftig (LC)						1	3	4	N(h) +++
<i>Troglodytes troglodytes</i>	gjerdespekk	Livskraftig (LC)				1		1	1	3	H ++
<i>Erithacus rubecula</i>	rødstrupe	Livskraftig (LC)				2	1	2	3	8	H +++
<i>Turdus merula</i>	svarttrost	Livskraftig (LC)				1	2	1	3	7	H +++
<i>Turdus pilaris</i>	gråtrost	Livskraftig (LC)				1			1	2	H ++
<i>Turdus philomelos</i>	måltrost	Livskraftig (LC)				1	1		3	5	N ++
<i>Turdus iliacus</i>	rødvingetrost	Livskraftig (LC)							1	1	T(N) +
<i>Sylvia borin</i>	hagesanger	Livskraftig (LC)				1				1	h +
<i>Sylvia atricapilla</i>	munk	Livskraftig (LC)							1	1	h +
<i>Phylloscopus collybita</i>	gransanger	Livskraftig (LC)				1		2	2	5	H +++
<i>Phylloscopus trochilus</i>	løvsanger	Livskraftig (LC)				1		2	2	5	H +++
<i>Ficedula hypoleuca</i>	svarthvit fluesnapper	Livskraftig (LC)				1				1	U
<i>Poecile montanus</i>	granmeis	Sårbar (VU)					1			1	NO +

<i>Cyanistes caeruleus</i>	blåmeis	Livskraftig (LC)						2	3	5	H +++	
<i>Parus major</i>	kjøttmeis	Livskraftig (LC)					2	1	2	5	H +++	
<i>Sitta europaea</i>	spettmeis	Livskraftig (LC)				2	1	1	2	6	H +++	
<i>Pica pica</i>	skjære	Livskraftig (LC)						1		1	h ++	
<i>Corvus cornix</i>	kråke	Livskraftig (LC)							1		N ++	
<i>Fringilla coelebs</i>	bokfink	Livskraftig (LC)					1		3	4	H +++	
<i>Chloris chloris</i>	grønnfink	Sårbar (VU)					1	2		2	5	h ++
<i>Carduelis carduelis</i>	stillits	Livskraftig (LC)						1			1	h ++
<i>Spinus spinus</i>	grønnsisik	Livskraftig (LC)						1		2	3	NO ++
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	dompap	Livskraftig (LC)								2	2	NO ++
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	kjernebiter	Livskraftig (LC)					1				1	NO +

3.2 Fuglelivet i Kjøyaabukta

Nedenfor følger omtale av fuglelivet knyttet til de ulike habitatene i Kjøyaabukta i nyere tid, med fokus på de ulike arealenes funksjon for fuglelivet til ulike årstider.

Bukta og gruntvannsområdene

Bukta har en funksjon for vann- og våtmarksfugler sommerstid, for fødesøk og til dels hekking. Av vadefugler bruker tjeld og strandsnipe området regelmessig, selv om tjeld ikke er observert i området de to siste årene. Strandsnipe har blitt observert i par ved flere tilfeller både vår og sommer i prosjektperioden, og det er ikke usannsynlig den har hekket i eller inntil området i 2022 og/eller 2023.

Gjess og andefugler som grågås, hvitkinngås, gravand, ærfugl, stokkand og siland bruker trolig bukta sommerstid som del av et større fødesøkområde i denne delen av Bunnefjorden. I 2022 ble de fleste observasjonene gjort av dykkender på vannflaten over gruntvannsområdene. I 2023 er flere av artene observert på fødesøk inn på mudderflatene og strandengene i Kjøyaabukta. Dette gjelder stokkand, gravand, grågås og hvitkinngås.

Kanadagås (SE) ser ut til å ha blitt borte i senere år. Laksand raster innimellom under trekket, da den søker føde i bukta. Knoppsvane har få observasjoner her i senere år, men ble sett i nærområdet våren 2023. Kortnebbgås blir mest sett overflygende på trekket. Flere arter raster ved Indre Bunnefjord på trekket, som bl.a. smålom og toppdykker. De bruker i større grad arealer lenger ut på fjorden, men kan trolig komme innom bukta mer sjeldent.

Måkefugler som fiskemåke (VU), hettemåke (CR), sildemåke, gråmåke (VU) og makrellterne (EN, nevnt av Ree, observert igjen i 2022) bruker også området for fødesøk sommerstid.

Figur 3. Gruntvannsområde og mudderflater april 2023. Foto: Anders Thylén.

Det er foreløpig lite dokumentasjon på at Kjøyabukta har stor betydning som rasteplass for vadefugler under trekket vår og høst, selv om det er fine mudderflater ved lavvann. Gluttsnipe raster innimellom på våren, tidligere også dverglo. Men mudderflatene har klart potensial for vadefugler.

Lomvi, trolig også andre alkefugler, kan søke føde her vinterstid, mens gråhegre trolig kan bruke området året rundt.

Låvesvale jakter over området sommerstid, andre svaler trolig mer tilfeldig. Tårnseiler ble ikke observert i prosjektperioden, og det foreligger heller ingen registreringer fra 2018 og framover. Arten er imidlertid nevnt av Ree, og kan tenkes å jakte her innimellom.

Oppsummert: Strandsnipe har fast opphold her sommerstid, og hekker muligens i eller inntil området. Beiting og fødesøk av gjess og andefugler, både på mudderflater/strandenger og på gruntvannsområdene utenfor, ser ut til å være en viktig funksjon i Kjøyabukta. Dykkender som ærfugl og siland beiter vanlig i bukta. Opphold og fødesøk av gjess og gressender på mudderflater og strandenger ble observert hyppigere i 2023 enn i 2022. Det kan være tilfeldig eller som følge av årstid, men det kan også være at slåttene høsten 2022 har gjort disse arealene mer tilgjengelige for fuglene. Måkefugler søker også føde her, men mindre hyppig. Insekter i lufta over våtmarken og gruntvannsområdene gjør også området egnet som jaktområde for svaler, seilere og mer tilfeldig lercefalk.

Takrørskog og strandsump

Typiske arter for takrørskog som rørsanger og sivspurv er ikke registrert siden Rees observasjoner på 1990-tallet. Det kan være at disse tidligere observasjonene er fra perioder når takrørbeltet har hatt en enda større utbredning, og det var mindre skog i de vestre delene (jfr. Flyfoto fra 1988 i figur 2). Habitatet brukes uansett i dag av mange andre småfugler for fødesøk både sommerstid og under trekket, men hvor selve hekkingen foregår er mer uklart. Rødstrupe, meiser, linerle, løvsanger og gransanger er blant arter som ble observert på matauk her regelmessig i 2022-2023. De finner insekter både i takrørstråene og ved lavvann i muddret under. Takrørbeltet har også en funksjon som skjul for de samme artene, og for arter som strandsnipe (spesielt om det foregår hekking).

Oppsummering: Arealet med takrørskog er per 2023 (etter slåttene i 2022) trolig for lite for at området skal ha funksjon som hekkeområde for typiske arter for takrørskog som rørsanger og sivspurv. Takrørbeltet har likevel en viktig funksjon for fødesøk og skjul for småfugler og strandsnipe.

Figur 4: Takrørskogen har fortsatt en viktig funksjon for mange fugler ved Kjøøybukta. Foto: Anders Thylén.

Omkransende skog

Svartorstrandskogen og edelløvskogen nærmest inntil er frodige og produktive habitater, med stort individantall av arter/artsgrupper som trostefugler, sangere, meiser, finker m.fl. Mange av disse artene har trolig gode og stabile bestander i området. Som eksempel kan nevnes løvsanger, gransanger, rødstrupe, svarttrost, gjerdesmett, munk, bokfink og stillits. Ringdue hekker i området, og trolig

flaggspett. Grønnspekk og svartspekk observeres jevnlig. Kattugle er hørt ved flere tilfeller i området. Grønnfink (VU) observeres regelmessig og hekker trolig i eller inntil området. Hagesanger er tidligere hørt i området og kan også ha tilhold her, men trolig mer sporadisk enn munk. Svarthvit fluesnapper og kjernebiter har kun få observasjoner, og ble ikke observert i 2022-2023.

En del arter er mer knyttet til blandingsskogen i lisen og barskogen mot toppen av åsen, slik som toppmeis, granmeis, rugde, dompap og nattravn.

Oppsummering: Skogen i Kjøybukta er rik og frodig med svartorstrandskog og edelløvskog, og har dermed et forholdsvis rikt fugleliv av spurvefugler, spetter m.m., men uten de helt store sjeldenhetene. Gradienten og sammenhengen videre opp lia mot Vestnebb gir et enda mer variert fugleliv og sammenhengende større arealer for disse fuglegruppene.

Området som helhet

Våtmarksområdet i Kjøybukta er lite. Det har opplagt kvaliteter for vannfugler (andefugler, gjess, strandsnipe, måkefugler etc.) isolert sett. Bukta sammen med de frodige omkransende edelløvskogsarealene og gradienten helt opp til den skrinne furuskogen på Vestnebbplatået gir en stor variasjon av habitater over korte avstander. Dette medfører også stor variasjon i fuglelivet, og mange arter/grupper som bruker gradienten på tvers. Som eksempel kan nevnes småfuglene som fanger insekter i takrørskogen, men som trolig hekker i skogpartiene rundt. Kjøybukta med omkransende skog er viktig for ulike typer spurvefugler (som sangere, trostefugler, meiser og finker) og spetter.

3.3 Endringer i fuglefaunaen 1974-2023

Viggo Ree sine notater fra 1974-1995 sammenlignet med egne observasjoner og registreringer i Artsobservasjoner fra 2018-2023 kan tyde på at fuglefaunaen i området er forholdsvis lik nå som da. Veldig mange av artene fra Ree sine notater er også rapportert i 2018-2023. Ree hadde så vidt vi kunnet forstå hytte i området, og hadde dermed mange observasjonsdager under en 20-årsperiode. Med et begrenset antall observasjonsdager den siste femårsperioden kan det være noe tilfeldig om arter er til stede akkurat ved registreringstilfellet, eller om de ble fanget opp ved registreringen. Kartleggingen i prosjektperioden med flere besøk både i hekke- og trekkperioder gir likevel et godt bilde av dagens situasjon. En kan dermed ane et par endringer i fuglefaunaen over tid:

Fremmedarten kanadagås (SE) er ikke sett i området de siste fem årene. Bestanden i Indre Oslofjord er sterkt redusert ved aktiv bekjempelse med eggpunktering. Grågås og hvitkinngås har derimot tilkommet og blitt forholdsvis vanlige i området. Utover dette er forekomsten av vannfugler stort sett lik som tidligere.

Av vadefugler omtales dverglo (VU) av Ree, men heller ikke denne er observert i den seneste femårsperioden. Dverglo er rødlistet og forekommer ganske fåtallig i Follo, men den har vært relativt stabil på Østlandet de siste tiårene (Shimmings og Øien 2015). Det er dermed ikke noen opplagt grunn til uteblitte observasjoner, utover det at den er generelt fåtallig. Dverglo og gluttsnipe er ut fra Ree sin omtale kun observert ved få tilfeller på trekket. Ved besøkene de siste årene vil det dermed være svært tilfeldig om en har vært der på akkurat riktig dag for å treffe på disse artene. Ved flere av besøkene både på høsten og våren i prosjektperioden var det lavvann med tilgjengelige mudderflater og dermed gode

forhold for rastende vadere, uten at slike ble observert. Det er likevel trolig at dverglo, gluttsnipe og enkelte andre vadefugler, fortsatt kan raste i Kjøybukta på trekk.

Den mest tydelige endringen i perioden 2018-2023 sammenlignet med 1974-1995 er fraværet av rørsanger og sivspurv. Disse artene er typisk knyttet til takrørskoger, og omtales av Ree som hekkende i Kjøybukta. Sivspurv har hatt en generell nedgang i Norge de siste tiårene (og ble dermed rødlistet i 2015), men bestanden er de siste årene stabilisert. Begge artene er f.eks. tallrike i de store takrørskogene ved Pollevann, to km i luftlinje fra Kjøybukta. For disse to artene er det trolig at habitatet i Kjøybukta er blitt mindre egnet de siste 30-40 årene. Det kan være at takrør var på sitt mest omfattende i en periode etter at tradisjonell beite og slått var opphørt, men at senere kombinasjon av gjengroing med skog/kratt og en del fysiske inngrep har ført til habitatreduksjon. Spesielt for sivspurv kan også en generell reduksjon i bestanden ha gjort at mindre ideelle habitater er forlatt.

Ree nevner en del arter knyttet til halvåpne habitater med busker, kratt og åpen mark, bl.a. hekking av tornskate, buskskvett og tornsanger, samt enkeltobservasjoner av rosenfink og gulspurv. Disse artene er ikke observert den siste femårsperioden, noe som kan ha å gjøre med biotopendringer i området. Her vil både gjengroing med skog og nedbygging / forringelse av naturmark kunne være medvirkende faktorer. Flere av disse artene har imidlertid hatt en generell bestandsnedgang den siste 20-årsperioden, og er blitt mer fåtallige i regionen. Det gjelder spesielt rosenfink og gulspurv, som begge nå er rødlistet, men kan i noen grad gjelde også for de øvrige her nevnte artene. Buskskvett er f.eks. vurdert å være i tilbakegang i lavlandet i Sør-Norge (Shimmings og Øien 2015).

For skoglevende arter som ulike sangere, trostefugler, finker, meiser, spetter etc. er det lite endringer. Forholdene er i stor grad de samme som tidligere, muligens vil økt forekomst av svartorskog og kratt langs bekken være positivt for en del av disse. Arter med noe større krav til habitatkvalitet, som bøksanger og gulsanger, er ikke observert i senere år, men uten at det er noen tydelig grunn til det. Forholdene burde være minst like gode i dag som tidligere.

4 Forvaltning for fuglelivet

4.1 Status

Kjøyabukta har vært gjennom store endringer det siste århundret, fra å ha vært et tilnærmet helt åpent kulturlandskap, med slått og/eller beite helt ut mot vannspeilet, til dagens situasjon med mer skog og større grad av menneskelig bruk. Det er trolig at åpne semi-naturlige strandenger den gang var betydelig mer vanlige ved Bunnefjorden og i Indre Oslofjord enn hva som er tilfelle i dag, når strandengene stort sett er gjengrodd med enten takrør eller skog. Vi vet imidlertid lite om hvilke fugler som hekket ved Kjøyabukta for hundre år siden, og hvilken betydning området hadde for fugl.

Ree sine notater om fuglelivet kan tyde på at det på 1970-1980-tallet var bedre forhold for arter knytta til takrørskogen, med hekking av rørsanger og sivspurv. Trolig kan en også ane en reduksjon i arter knytta til åpne/halvåpne miljøer, slik som tornskate og gulspurv, men det er mer usikkert om det er grunnet habitatendringer eller generell bestandsnedgang i regionen. For øvrig ser det ut til at variasjonen i habitater og gradienten fra bløtbunn til barskog fortsatt rommer mange livsmiljøer som grunnlag for et rikt og variert fugleliv i området. Hvert habitat har sin betydning, og mosaikken av habitater er en viktig egenskap for området som bidrar til å øke arts mangfoldet.

4.2 Anbefalinger for å bedre forholdene for fugler i verneområdet

Kjøya-området er lite og det kan være at en må prioritere blant naturverdiene. For fuglefaunaen skulle det kunne være positivt å styrke habitatkvalitetene hva gjelder kortvokst strandeng og annen åpen/halvåpen mark, samtidig som en opprettholder kvalitetene knyttet til takrørskogen og strandskogen. Det kan imidlertid være vanskelig å kombinere alle hensynene, da det er begrenset med areal til å opprettholde både åpen kortvokst strandeng, svartor-strandskog og store arealer med takrørskog. Et par av disse naturtypene er rødlistet, det gjelder semi-naturlig strandeng (sterkt truet - EN) og saltpåvirket svartorstrandskog (nær truet – NT). I den grad en må prioritere bør dermed disse prioriteres høyt, ev. på bekostning av takrørskogen. Dette er også gjort i gjeldende skjøtelsesplan (Ås kommune 2021). For fuglefaunaen kunne det likevel vært relevant å prøve å ivareta noe mer av takrørskogen. Her foreslås derfor mindre justeringer av skjøtselen og soneinndelingen, basert på hva som vurderes å være bra for fuglelivet (se også innspill til revidert skjøtselssonekart i vedlegg 1):

Bar- og blandingsskogen i lia og edelløvskogen i nedre del av lia har ikke behov for skjøtsel, utover hva som er angitt i vedtatt skjøtelsesplan (Ås kommune 2021) og evalueringen fra 2018 (Thylén og Jansson 2018). Elementer som er viktige for fuglelivet her er strukturrik og sjiktet skog, gamle trær, hule trær og død ved. Ingen foreslåtte endringer ift. vedtatt skjøtelsesplan.

Arealene med veletablert svartorstrandskog bør fortsatt ivaretas som dette. Svartorbestanden er viktig for fuglelivet, og vil etter hvert som den blir eldre kunne bli mer strukturrik. Gamle trær og død ved vil etter hvert kunne bli viktige elementer her. Yngre svartor grensende mot mer åpne arealer kan derimot ryddes for å øke arealet åpen strandeng. Ingen foreslåtte endringer ift. vedtatt skjøtelsesplan.

Skjøtselen for arealene med strandeng og strandsump kan, ut fra fuglehensyn, gjerne justeres noe sammenlignet med vedtatt plan (Ås kommune 2021). Det er praktisk vanskelig å slå den ytterste delen av takrørbeltet rundt hele bukta, og i 2022 ble det på østsiden av bekken heller slått et belte bak den ytterste sonen. For fuglelivet anbefales det å justere dette ytterligere. Slåttene bør omfatte de nordvestre delene som angitt i skjøtselsplanen og utført i 2022. Slåttene kan fortsette videre sørover på vestsiden av bekken, mellom svartorskogen og bekken. Slik får en ivaretatt større arealer med strandeng vest for bekken. Takrørskogen foreslås å få stå i fred på østsiden av utløpsbekken helt ut til vannkanten. Den bør likevel holdes i sjakk her så den ikke sprer seg lenger ut, og okkuperer mer av mudderflater som blottlegges ved lavvann. Slik får en potensielt opprettholdt mer takrørskog enn hva som er angitt i vedtatt skjøtselsplan. Å beholde et takrørbelte mot veien vil også gjøre området mer beskyttet og redusere forstyrrelser fra ferdsel langs veien. Dette vil kunne være positivt både for beitende andefugler og rastende vadefugler på strandengen og mudderflatene. Vårbrenning av takrør eller forsøk med beite, som angitt i skjøtselsplanen, kan være alternativ eller komplement til slått.

Langs bekken er det viktig også for fuglelivet å ivareta en intakt kantsone. For fugler knyttet til åpen eller halvåpen mark (som f.eks. buskskvett og rosenfink) vil det imidlertid være viktig ikke bare med livsløpstrær (som skjøtselsplanen fokuserer på), men også med buskvegetasjon. Vierbusker og ev. annen krattvegetasjon vil kunne være viktig både som hekkeplass, skjul og sitteplass. Vi anbefaler at bevaring av vier og andre busker presiseres for denne skjøtselssonen.

For å bedre forholdene for fugler knyttet til åpen / halvåpen mark kunne en også vurdere å etablere/opprettholde et halvåpent areal videre sørover fra strandengen vest for bekken helt ned til veien i sør (foreslått sone 5 i vedlegg 1). Her kan en prøve å få inn noe mer lys ved å fjerne enkelte større trær. Ungt oppslag bør også fjernes. Enkelte trær og buskkratt vil likevel være viktig for fuglelivet, som hekkeplass, skjul og sitteplasser, og er derfor viktig å spare. Etablerte vierkratt av stedegne vierarter bør spares. Skjørpil og andre fremmede busker bør derimot fjernes. Ved å fortsette skjøtselen sørover i sone 5 får en et mer eller mindre sammenhengende belte av åpen/halvåpen eng fra våt strandeng i nord til tørrere eng med buskinnslag i sør, og engarealet kan utvides på areal i sør som har lite naturkvaliteter per i dag. Adkomst og fjerning av høy etter slåttene vil da kunne skje mot sør.

Soneinndelingen kunne med fokus på hensyn til fuglelivet vært noe justert fra vedtatt skjøtselsplan, og sett ut som angitt nedenfor og vist i kart i vedlegg 1:

Sone 1 – skog, inkludert svartorskogen

Sone 2a – strandeng med slått

Sone 2b – strandsump med takrør

Sone 3 – bløtbunnsområde

Sone 4 – bekken. Trær spares som angitt i vedtatt skjøtselsplan. Det er også viktig å spare en del busker, spesielt av vier. Buskkratt er viktig som skjul/hekkeplass for fugler i åpne/halvåpne miljøer.

Sone 5 - halvåpen eng. Slått samtidig som slått av strandengen. Enkelte trær og ungt oppslag fjernes. Enkelte trær spares, og en del vier og annet etablert buskkratt spares flekkvis. Fremmede arter, herunder skjørpil, ryddes.

5 Referanser

- Artsdatabanken. 2023. Artsobservasjoner. <https://www.artsobservasjoner.no/>
- Artsdatabanken og GBIF Norge. 2023. Artskart - internettportal for artssøk. <https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Miljødirektoratet. 2022. Naturbase. <http://kart.naturbase.no/>
- Ree, V. 1995, upublisert. Kjøyabukta - et lite, men viktig våtmarksområde i Ås kommune i Akershus.
- Røsok, Ø. og Olsen, K. M. 2007. Skjøtselsplan for Kjøyabukta, Ås kommune. BioFokus-rapport 2007-8. <http://biolitt.biofokus.no/rapporter/biofokus-rapport/biofokusrapport2007-8.pdf>
- Shimmings, P. og Øien, I. J. 2015. Bestandsestimater for norske hekkefugler. NOF-rapport 2015-2. 268 s. https://www.birdlife.no/innhold/bilder/2016/03/17/3739/nof_rapport_bestandsestimater.pdf
- Thylén, A. og Jansson, U. 2018. Status for Kjøyabukta i Ås kommune – vurdering av grunnlag for vern og skjøtselsbehov. Biofokus-notat 2018-47. <http://lager.biofokus.no/biofokus-notat/biofokusnotat2018-47.pdf>
- Øvreneess, K., Jonassen, I. og Briskerud, C. 2005. Nebba - et sted ved Bunnerfjorden. Nebba Velforening, Nebba.
- Ås kommune. 2021. Skjøtselsplan for Kjøyabukta verneområde. <https://www.as.kommune.no/getfile.php/4884577.2703.bpmaawkuwtszpn/Skj%C3%B8tselsplan%2Bfor%2BKj%C3%B8yabukta%2Bverneomr%C3%A5de%2Bvedtatt%2B13.04.2021.pdf>

Vedlegg 1. Innspill til skjøtselssonekart

Figur 5. Innspill til skjøtselssonekart for Kjøyabukta. Kun basert på hensyn til fuglefaunaen. Thylén 2023. Sone 1 – skog, inkludert svartorskogen. Sone 2a – strandeng med slått. Sone 2b – strandsump med takrør. Sone 3 – bløtbunnsområde. Sone 4 – bekken. Sone 5 – halvåpen eng.

Biofokus

– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2022–128
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-161-5

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no